

Reactie naar aanleiding van het artikel 'Een perfect storm nadert', door CDR b.d. Pieter Kok in *Marineblad* nr. 8 (december 2022)

Heroriëntatie marine binnen de krijgsmacht

Graag reageren wij als oud-marineofficieren –vanuit de optiek van *maritime air*– op de presentaties tijdens het KVMO-symposium, alsmede op de artikelenreeks die daaruit volgde in het *Marineblad* nr. 8 van december 2022. Wij beogen daarmee een bijdrage te leveren aan de discussie over een heroriëntatie van de Koninklijke Marine (KM) binnen de Nederlandse Krijgsmacht, waartoe de voorzitter KVMO tijdens het symposium opriep. In onze bijdrage willen we ook de rol van langeafstandspatrouillevliegtuigen binnen de marine, en krijgsmacht breed, nog een keer extra onder de aandacht brengen.

Financiën

Door de oorlog in Oekraïne is de 'vreedzame' verhouding tussen het vrije Westen en Rusland voor langere tijd verstoord. Tegelijkertijd baren ontwikkelingen in China en het Midden-Oosten ons grote zorgen. Het gevolg hiervan is een terechte, duidelijke heroriëntatie op de NAVO. Onze bijdrage aan dat bondgenootschap door het leveren van een voor haar taak berekende krijgsmacht is -vooral na de val van de Berlijnse muur, maar ook gedurende vele jaren daarna- door diepgaande bezuinigingen tot een onverantwoord niveau uitgehold. Hierdoor stond Nederland binnen de NAVO te kijk als *free rider*. De bescherming van het Nederlandse grondgebied en de nationale belangen middels een realistische bijdrage aan het NAVO-bondgenootschap, die tevens een adequate deelname aan operaties in het kader van de Verenigde Naties mogelijk maakt, werd hierdoor onmogelijk. Veiligheid bleek toch niet gratis te zijn! De politiek raakte -na Oekraïne- wél overtuigd van de noodzaak om een inhaalslag te maken en bleek bereid meer geld aan Defensie te besteden. Zo zegde zij een weliswaar tijdelijke stijging tot het eerder binnen NAVO afgesproken niveau van 2% BBP toe. In de huidige belabberde situatie bij Defensie is echter voor de korte termijn

aanzienlijk meer geld benodigd om de capaciteiten van de krijgsmacht te repareren tot de vereiste gevechtsgereedheid, met aandacht voor voldoende en op haar taak berekend personeel, logistiek, munitie en dergelijke. Daarnaast moet er extra ruimte beschikbaar komen om de door bezuinigingen verloren gegane capaciteiten te herstellen en waar nodig uit te breiden tot een niveau dat wordt gediceerd door de dreigingen in een veranderende wereld. Het artikel van Pieter Kok in het *Marineblad* is een 'perfecte stormwaarschuwing' die uitstraalt naar de Nederlandse krijgsmacht. De KM binnen die krijgsmacht opnieuw balanceren, dat is de uitdaging waar we voor staan. Voor de gehele krijgsmacht vergt een dergelijke operatie geschat –gedurende enige jaren– 3 á 4% BBP, waarna in een *steady state* een jaarlijks budget van ten minste 2% BBP nodig is om die gevechtsgereedheid op peil te houden. De centrale vraag bij dit extra budget is: welke capaciteiten zijn nodig om een gebalanceerde krijgsmacht te realiseren die effectief is ingespeeld op zowel de huidige, als de toekomstige veiligheidssituatie met daarbij tevens voldoende aandacht voor de maritieme component?

Specialisatie en taakverdeling in NAVO

Het lijkt logisch om binnen de NAVO te streven naar een taakverdeling waarbij oostelijke, continentaal gelegen landen zich met land- en luchtstrijdkrachten richten op verdediging van de Europese oostgrens, terwijl de westelijke landen -waaronder Nederland- zich meer maritiem profileren, hetgeen ook meer in lijn is met onze nationale belangen als wereldwijde handelsnatie. Verwijzend naar het artikel van Kok zijn voor de marine de volgende taken vitaal.

De Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk leggen zich vooral toe op het leveren van strategische slagkracht met vliegkampschepen, nucleaire onderzeeboten en kruisvluchtwapens, waardoor Canada en de aan de overkant van de Atlantische Oceaan grenzende Europese landen zich kunnen toeleggen op bescherming van de *Sea Lines of Communication* (SLOC). Daarbij is -in toenemende mate sinds de Oekraïne-oorlog- de maritieme verdediging

van het NAVO-gebied vanaf de toegang van haar noordelijke vloot naar de Atlantische Oceaan, de Oostzee, de Middellandse Zee en de Zwarte Zee van strategisch belang. Hierbij zijn maritieme patrouillevliegtuigen van bijzonder belang als *force multiplier*, intel-verzamelaar en *shooter* van slagwapens.

Detectie van sabotage op onderzeese leidingen.

Hier ligt een taak voor maritieme helikopters en langeafstandspatrouillevliegtuigen, die op informatie van passieve detectiesystemen worden ingezet. De vliegtuigen zijn vooral geschikt om snel grotere gebieden af te zoeken.

Beveiliging van de SLOC's over de Atlantische Oceaan en de nabije zeeën van Noordwest-Europa.

Deze zijn kwetsbaar en behoeven bescherming tegen luchtdreiging, onderzeeboten en oppervlakte-eenheden. *Barrier*-operaties in de zeestraten tussen Groenland, IJsland en het VK door langeafstandspatrouillevliegtuigen (en nucleaire onderzeeboten) om Russische onderzeeboten (passief) te detecteren, te volgen en zo nodig aan te pakken. Vitale scheepvaart in de SLOC's escorteren met taakgroepen bestaande uit helikopterdragende onderzeebootbestrijdingsfregatten, drones voor de nabije en middellange afstandsverdediging en langeafstandspatrouillevliegtuigen voor de bescherming van het verband buiten ca. 400 zeemijlen.

Mijnenbestrijding.

De aanlooproutes van zeehavens in Noordwest-Europa zijn kwetsbaar voor zeemijnen. Surveillance door schepen, helikopters en patrouillevliegtuigen gericht op detectie

van *covert* mijnenlegoperaties is van groot belang. Voor het ruimen van zeemijnen is een voldoende aantal *Mine Countermeasures Vessels* (MCMV's) een vereiste.

Tekorten

Kok signaleert aanzienlijke tekorten in de maritieme sector, onder meer de aantallen fregatten en MCMV's zijn volstrekt onvoldoende; langeafstandspatrouillevliegtuigen ontbreken volledig. De Defensienota 2022 (DN22) is sterk gefocust op de oorlog in Oekraïne en de operationele behoeften die daaruit voortvloeien, zonder acht te slaan op de behoeften op de langere termijn en met name op maritiem gebied. Dat verklaart de grote aandacht voor gevechtsvliegtuigen, tanks en zware artillerie. Het is verstandiger om prioriteit te geven aan mobiele, snel inzetbare eenheden die op een lager geweldsniveau en wereldwijd kunnen functioneren en tevens voldoende slagkracht in huis hebben om ook in het hogere geweldssegment effectief inzetbaar te zijn. Dat levert meer '*bang for the buck*' terwijl tevens prima kan worden voldaan aan de NAVO-, VN- en nationale behoeften.

De Boeing P8 Poseidon

Bij de uitfasering van de groep maritieme patrouillevliegtuigen werden de ogen en oren van de vloot geofferd. Dat werd binnen de NAVO en bij de marine flink gevoeld. Bij het opstellen van DN22 is -naar verluidt- de verwerving van een viertal Poseidons meegewogen, maar deze behoeftestelling heeft het in de competitie niet gehaald. Dat is o.i. een gemiste kans. De Poseidon (stuksprijs € 250 MLN) is een formidabel platform dat uitstekend de tekortkomingen in de gereedschapskist van de KM en de Nederlandse

Een Poseidon P8-A wordt uitgerust met een Mark 54 torpedo ter voorbereiding op onderzeebootbestrijdingsoefeningen door de US Navy 7th Fleet in de Indo-Pacific regio, februari 2019 (K.A. Finn, US Navy)

‘De Defensienota is sterk gefocust op de oorlog in Oekraïne en de operationele behoeften die daaruit voortvloeien, zonder acht te slaan op de behoeften op de langere termijn en met name op maritiem gebied’

krijgsmacht kan opvullen. Met een vliegsnelheid van 1.000 km/h en een vliegbereik van 10.000 km kan het vliegtuig zeer snel wereldwijd een militaire presentie realiseren en daarmee initiële diplomatieke druk uitoefenen. Tevens kan het fungeren als lange arm van de CDS en ter plaatse *real time* doelinformatie verzamelen voor land-, zee- en luchtstrijdkrachten en fungeren als commandoplatform voor het aansturen van operaties (inclusief UAV's/drones) en cyberoperaties. De Poseidon is tevens inzetbaar voor off-set-operaties boven land ter ondersteuning van land- en luchtstrijdkrachten en in *brown water*-operaties. De Poseidon is het ideale platform voor onderzeebootbestrijdingsoperaties. Dit zowel strategisch, gericht op het passief tracken en volgen van Russische *second strike capability*, als tactisch, gericht op bescherming in diepte tegen onderzeebootdreiging voor een eigen vlootverband. Zowel de positionele informatie, als de akoestische intel en de radar/ESM-intel, die de Poseidon daarbij wereldwijd verzamelt, vormt een belangrijke database voor de KM en de Nederlandse krijgsmacht en kan tevens dienen als ruilmiddel tussen partnerlanden. Met haar formidabele sensor- en wapensystemen is de Poseidon geschikt voor zelfstandig optreden bij daarvoor in aanmerking komen-

de operaties hoog in het geweldsspectrum door de snelle, wereldwijde inzet van slagwapens, te weten torpedo's en geleide(kruisvlucht)wapens. Voorbeelden van inzet laag in het geweldsspectrum zijn: bewaking en bescherming van onderzeese leidingen, bescherming van overzeese gebieden, anti-drugsoperaties, visserij-inspectie, bieden van noodhulp bij rampen en calamiteiten. Voorwaar een indrukwekkende lijst die het de moeite waard maakt om bij een nog niet ingevulde ruimte in de defensiebegroting de verwerving van dit vliegtuig alsnog mee te wegen.

Internationale samenwerking

Zoals bekend hebben de Amerikanen ongeveer honderd Poseidons operationeel vliegen; daarmee is het een bewezen operationeel platform. Enige tijd geleden hebben onder meer de Britten en de Noren gekozen voor de Poseidon en recent ook de Duitsers. Oorspronkelijk gingen de Duitsers voor twaalf stuks, waarvan er uiteindelijk acht zijn overgebleven. Dit vormt o.i. een uitgelezen kans voor een samenwerkingsproject met de Duitsers (en de overige Europese partners), waarbij Nederland met initieel vier Poseidons de oorspronkelijke behoefte van twaalf kisten realiseerbaar kan maken. De verwerving en de instandhoudingskosten kunnen dan worden gedeeld. Indien een geschikte basis in Nederland (bv. Woensdrecht) niet voorhanden is, zouden de vliegtuigen -tijdelijk- op de Duitse basis Nordholz kunnen worden gestationeerd. Door het gezamenlijk exploiteren van simulatoren en de aankoop van opleidingen in Amerika kunnen aanzienlijke economische voordelen worden behaald. De operationele focus van de Duitse MLD ligt van oudsher op de Oostzee; samenwerking met Nederland dat meer ervaring heeft met *blue water*-operaties zou een goede symbiose kunnen vormen.

Vice-admiraal b.d. Erik Kopp, Commandeurs b.d. drs. Kees Leebeek en Anne van Dijk, Kapiteins ter zee b.d. Menno Valentijn, Hans Goemans en Jos Leenders

Reactie naar aanleiding van het artikel 'Een perfect storm nadert', door CDR b.d. Pieter Kok in *Marineblad* nr. 8 (december 2022)

In zijn artikel 'Een perfect storm nadert' maakt CDR b.d. P. Kok zich zorgen over de huidige veiligheid op zee, ofwel het principe van de vrije zee (het 'Mare Liberum' van Hugo de Groot). Wij zijn als samenleving sterk afhankelijk van vervoer over zee. Niet alleen vitale aanvoerlijnen over zee moeten beschermd zijn, ook de vitale infrastructuur op en onder het zeeoppervlak, alsmede het domein van de informatie- en communicatietechnologie. Recente voorvallen hebben bewezen hoezeer onze samenleving daarvan afhankelijk is maar ook, hoe kwetsbaar het is. CDR Kok refereert naar de vroegere afdeling Koopvaardijzaken binnen de Marinestaf, die zich over de algemene oorlogsvoorbereiding t.a.v. de koopvaardij bekommerde. De afdeling Koopvaardijzaken was belast met de veiligheidsplannen voor de koopvaardij en voor de organisatie die tijdens buitengewone omstandigheden kon worden ingezet om de koopvaardij te begeleiden. De afdeling hield de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten (BDZ) op de hoogte van alle ontwikkelingen in de civiel-maritieme sector en

had tevens de taak om de KM-organisatie vertrouwd te maken met de koopvaardij, teneinde in buitengewone omstandigheden de samenwerking tussen beide soepel te accommoderen. De veiligheidsplannen hadden betrekking op fysieke beschermingsmiddelen², een systeem van berichtgeving, waarmee de BDZ snel en effectief koopvaardij schepen van informatie en, indien nodig, van orders kon voorzien³, maar ook op het earmarken van schepen die als een speciale aanvulling voor Defensie konden dienen. Daarbij behoorde eveneens het onderhouden van contacten met rederijen, het initiëren van oefeningen met de koopvaardij en het vertegenwoordigen van Nederland binnen de *Shipping Working Group* van de NAVO.

Koopvaardijzaken viel vóór de val van de Muur onder 'Oorlogsvoorbereiding' van de Marinestaf, maar verhuisde later naar bureau Plannen en tenslotte naar bureau Operatiën. Naast de oorspronkelijke taken kreeg de afdeling eind jaren negentig te maken met nieuwe bedreigingen

voor de koopvaardij: zeeroof en terrorisme. Toen de Oost-West verhouding leek te versoepelen en de krijgsmacht met alles overheersende bezuinigingen werd geconfronteerd moesten de Haagse Staven verdwijnen en werden geleidelijk ook functionaliteiten opgeheven. Waaronder de afdeling Koopvaardijzaken. Al gauw daarna verhevigden de piraterij-aanvallen rond de Hoorn van Afrika, terrorisme tegen en met koopvaardij werd dreigender en drugsmokkel nam ongekende vormen aan. De koopvaardij-organisatie deed een beroep op de KM, die onder voorwaarden enige bescherming zou kunnen bieden. Rond de Hoorn van Afrika werd door de militaire coalitie een IRTC⁴ ingesteld, waarlangs schepen veilig en meestal in konvooi door het piraterij-gevaarlijke gebied konden varen.

Opnieuw wordt nu de koopvaardij bedreigd in zeegebieden. Niet alleen door piraterij, terrorisme of drugsmokkel, maar ook ten gevolge van oorlogshandelingen of uitbreiding van invloedssferen. Denk hierbij aan de Zwarte Zee en in de toekomst mogelijk de Noordelijke scheepvaartroutes via Noord-Rusland naar het Verre Oosten en de Zuid Chinese Zee. Een afdeling Koopvaardijzaken is er niet meer. Koopvaardijkennis binnen de KM is er nauwelijks, NCAGS-activiteiten zijn gereduceerd tot een minimum en beveiligde communicatie met de koopvaardij is niet meer mogelijk.⁵ Dit is uitermate zorgelijk. Kennis van en zorg over koopvaardij is essentieel voor een vrije en veilige zee. Nederlandse koopvaardij schepen en personeel kunnen ook een belangrijke rol spelen bij het monitoren van maritieme infrastructuur en eveneens bij het vervullen van taken, die de Koninklijke marine niet meer kan uitvoeren. Beleid ten aanzien van en contacten met

de koopvaardij-organisatie zijn, juist in deze tijd van verschuivende machtsverhoudingen en de daarbij behorende bedreigingen van vitale communicatielijnen over zee, van dermate belang, dat het niet mag worden onderschat. De oorspronkelijke taken van Koopvaardijzaken, aangepast aan de huidige tijd zouden daarin goed kunnen voorzien.

H.A. (Henri) L'Honoré Naber was van 1968 tot 2006 Hoofd Koopvaardijzaken van de Marinestaf en is bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Kapiteins ter Koopvaardij.

Noten

- 1 De *Naval Control of Shipping* (NCS), later *Naval Co-operation and Guidance for Shipping* (NCAGS). Het NCAGS personeel bestond grotendeels uit reserve (KMR-) personeel, veelal met een koopvaardij achtergrond.
- 2 Na WO II waren dat o.a. degaussing en plannen voor kanonfuncties, later slechts plannen op papier.
- 3 BERKO, Berichtgeving Koopvaardij. Daartoe lag in de kluis van de kapitein van ieder koopvaardij schip groter dan 500 BRT een envelop met unieke instructies en codes.
- 4 *Internationally Recommended Transit Corridor*. Dit was in principe een NCAGS maatregel, evenals de vorig jaar ingestelde controle op graanschepen in de Zwarte Zee met een coördinerend bureau in Istanbul.
- 5 In 2010 is door enkele samenwerkende maritieme adviseurs het programma 'Seacure' ontwikkeld, waarmee een secure verbinding tussen wal en koopvaardij schepen mogelijk kon worden gemaakt. Het programma is in die tijd bij enkele defensiebijeenkomsten gepresenteerd, maar werd door beleidsmakers niet nodig geacht.

Reactie naar aanleiding van het opiniestuk 'Marineofficieren van Nederland verenigt u!', door KTZ Henk Warnar in *Marineblad* nr. 8 (december 2022)

In zijn artikel in het *Marineblad* van December vorig jaar breekt KTZ Henk Warnar naar mijn mening terecht een lans voor een brede en meer openbare discussie van de collega's over het wat en hoe om te komen tot een samenhangend maritiem-strategisch denken voor ons land. Met de opsplitsing naar diverse staven en locaties van de denkkraft die voorheen in de Marinestaf en bij de Commandant Zeemacht was gebundeld is die potentie gedeels uitgehold en nu wel zeer dun. Marineofficieren van Nederland, verenigt u! Hear, hear!

Een prachtige *pass* in de richting van het doel, zo niet een voorzet. Is het nu niet aan de KVMO om de bal in te schieten en hiervoor een actief podium te creëren? Bijvoorbeeld door het organiseren van een structuur van een werkgroep bestaande uit leden, met een heldere doelstelling en regelmatige rapportages in het *Marineblad*. Het *Marineblad* zelf is met zijn betrekkelijk lage verschijningsfrequentie waarschijnlijk minder geschikt voor de actuele en slagvaardige discussie van de werkgroep maar leent zich prima voor de rapportage en aanvullingen op de discussie.

Mij dunkt, een reëel concept, te organiseren door de KVMO en in te vullen door enthousiaste leden.

Een tweede voortreffelijke voorzet werd geschreven

door onze columnist Sergei Boeke. Hij suggereerde de organisatie van een Chatham-diner. Een puik middel om de maritieme geschiedenis levend te houden en de marinewaarden en binding te recreëren, te stimuleren en in stand te houden. Ca. 25 jaar geleden heb ik als Vlagofficier Operationele Dienst dit idee voorgesteld aan de Commandant Zeemacht Nederland en de Bevelhebber der Zee-strijdkrachten. Mijn voorstel was iets breder, namelijk een Chatham-dag voor de hele KM voor alle rangen met een ceremoniële Alle Hens, een traditionele maritieme sportdag en 's avonds een diner per verblijf met bijpassende peptalk. Zij vonden dat toen respectievelijk 'oubollig' en 'niet opportuun' gezien het sterke streven naar verpaarsing van de krijgsmacht waarin een dergelijke manifestatie van een krijgsmachtdeel ter bevordering van de *esprit de corps* storend door het paarse beeld zou fietsen. De tijdgeest zat tegen.

De tijden zijn nogal schokkend veranderd. Een oorlog woedt dichtbij, een *perfect storm* nadert en we hebben een sterke marine met een goede korpsgeest nodig. De tijd lijkt er rijp voor. Wie kopt deze voorzet in? CZSK?

CDR b.d. Pieter Kok

